

**Protestantse
Kerk**

De kaarten geschud?

Homoseksualiteit en ambt

Handreiking voor het Pastoraat

Inhoudsopgave

Inleiding

Hoofdstuk 1: Homoseksualiteit en ambt: de kaarten geschud?

Gedoogbeleid

Het landschap van de Protestantse Kerk

De dominee

Beroep

Persoon

Ambt

Huiswerk

Hoofdstuk 2: De voorbereiding van het beroepingswerk met het oog op de seksuele identiteit van de te beroepen predikant(e)

Het gesprek in de kerkenraad

Het gesprek in de gemeente

Weerstand en hoe daarmee om te gaan

Een pastoraal gesprek

Pastoraal handelingsmodel

Hoofdstuk 3: Ervaringsverhalen uit de praktijk

Ervaringsverhaal 1: een lid van een beroepingscommissie vertelt...

Ervaringsverhaal 2: een kandidaat vertelt...

Ervaringsverhaal 3: een ouderling vertelt...

Ervaringsverhaal 4: een predikante vertelt...

Bijlage I: Homoseksualiteit in de Nederlandse Hervormde Kerk

Bijlage II: Homoseksualiteit in de Gereformeerde Kerken in Nederland

Bijlage III: Homoseksualiteit in de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden

Bijlage IV: Literatuur

Homoseksualiteit, Bijbel, theologie en kerk

Homoseksualiteit en ambt

Homoseksualiteit en zegening

Inleiding

Voor u ligt een handreiking met als titel 'De kaarten geschud?' De kaarten geschud, zo lijkt het althans in de discussies binnen de kerken over het ambt en homoseksualiteit. De kans is dan ook groot dat u deze handreiking daarom misschien direct terzijde schuift. Misschien is het voor uw gemeente al lang geen probleem meer. Misschien neemt uw gemeente de positie in: 'dat nooit'. Toch hopen we dat u nog even verder leest. Deze handreiking wil namelijk meer zijn dan een brochure voor die gemeenten waar voor- en tegenstemmen gelijk opgeld doen. Naar onze mening zijn de kaarten nog lang niet geschud. Ook in gemeenten waar homoseksualiteit ogenschijnlijk al lang geen probleem meer is, kan een bezinning hierover leiden tot verdere verdieping en het leggen van andere accenten bij het beroepen van een predikant(e). En ook in die gemeenten waar homoseksualiteit als een zonde wordt gezien, is het laatste woord nog niet gezegd. Al was het maar dat ook zo'n gemeente een gepast pastoraal beleid moet uitzetten naar de eigen gemeenteleden en met name naar hen die in familie- of kennissenkring hiermee van nabij te maken krijgen. Het met elkaar in verband brengen van homoseksualiteit en het ambt van predikant is vanuit velerlei gezichtspunten (zo zal blijken) nog lang niet zo vanzelfsprekend. Deze handreiking hoopt daarom een bijdrage te kunnen leveren aan de bezinning over homoseksualiteit en ambt in het kader van het beroepingswerk.

Hoofdstuk 1

Homoseksualiteit en ambt: de kaarten geschud?

Een praktisch-theologische reflectie

Een theologische bezinning lijkt in deze handreiking onmisbaar, maar hoe kan die theologie ons van dienst zijn? Een nauwkeurige analyse van de teksten uit de Bijbel is elders al gegeven. Een theologische bijdrage in deze handreiking kan beter een praktische invalshoek kiezen. Op grond waarvan maken kerkelijke gemeenten wel of niet de keuze voor een homoseksuele dominee? Welke 'theologie over de dominee' zit daarachter en wat zijn daarvan de sterke en zwakke kanten?

Gedoogbeleid

Het lijkt alsof het gesprek over homoseksualiteit en ambt in een impasse verkeert. Binnen de Protestantse Kerk in Nederland kun je op een aantal manieren tegen deze 'zaak' aankijken. De verschillende meningen en visies worden gedoogd en soms laait naar aanleiding van een lokale gebeurtenis de discussie even op. Met andere woorden: de kaarten lijken geschud. Waarom nog praten over ambt en homoseksualiteit? Een wederzijds gedoogbeleid van de partijen binnen de Protestantse Kerk lijkt de meest pragmatische oplossing voor deze heikele discussie. Een homoseksuele dominee: op sommige plekken 'kan het' en op andere plaatsen 'kan het niet'.

De werkgroep Homoseksualiteit, Ambt en Kerk van de Protestantse Kerk in Nederland wordt echter vaak geconfronteerd met verhalen van mannen en vrouwen die slachtoffer worden van dit gedogen en hun werk als theoloog binnen de Protestantse Kerk niet of met moeite kunnen verrichten. Voor hen en om hen bepleiten we de voortgang van het gesprek over ambt en homoseksualiteit.

Het landschap van de Protestantse Kerk

Dan is het eerst nodig om preciezer te gaan kijken hoe de kaarten liggen. Welke verschillende posities in de discussie over ambt en homoseksualiteit zijn te herkennen in het landschap van de Protestantse Kerk? We presenteren drie fictieve geloofsgemeenschappen die alle drie op hun eigen manier een belangrijke denkstroom in de Protestantse Kerk vertegenwoordigen:

SoW-gemeente 'De Herberg'

De Samen op Weg-gemeente 'De Herberg' bestaat nog maar kort en kent veel jonge gezinnen die in de nieuwbouwwijk van een middelgrote stad in het oosten van Nederland zijn gaan wonen. Naar aanleiding van de openstelling van het burgerlijk huwelijk voor homoseksuele mannen en vrouwen is gesproken over de inzegening van niet-huwelijkse relaties. De kerkenraad heeft na enkele bezinningsavonden in de gemeente een positief besluit genomen. De organist die samenwoont met zijn vriend zal straks als eerste in 'De Herberg' een zegen vragen over zijn relatie. Ook een homoseksuele predikant zou op niet al te grote weerstand stuiten; net als in alle andere denkbare sollicitatieprocedures hoeft dat geen punt van gesprek te zijn. Een homoseksuele of lesbische dominee zou wel eens heel verfrissend kunnen zijn voor de gemeente!

De gereformeerde 'Goede Herder Kerk'

De gereformeerde 'Goede Herder Kerk' staat in een vergrijzend deel van een grote stad in het westen van Nederland. Er is een voorzichtige samenwerking met de hervormde en met de evangelisch-lutherse gemeente. In verband met het beroepen van een nieuwe predikant wordt in de beroepingscommissie gesproken over het profiel. Hoewel de kerk openstaat voor allerlei soorten kandidaten, mannen en vrouwen, zou de komst van een homoseksuele predikant voor veel discussie zorgen. Sommigen binnen de gemeente vinden dat op grond van de Bijbel niet te verdedigen. Anderen uiten hun twijfels en zorgen meer in het algemeen: kan een homoseksuele dominee zich wel inleven in het gezinsleven? Wil hij of zij dan ook trouwen in de kerk? Gaat hij of zij samenwonen in de pastorie?

Weer anderen vinden deze discussie op grond van al gedane synode-uitspraken achterhaald. De beroepingscommissie belooft behoedzaam te werk te gaan.

De hervormde dorpskerk

De hervormde gemeente in de dorpskerk in het noorden van het land heeft vanouds een midden-orthodoxe signatuur, maar de laatste jaren is een duidelijke evangelicale invloed bij de jongere gemeenteleden zichtbaar. Er worden praise-diensten georganiseerd en opwekkingsliederen in de eredienst gezongen. Homoseksualiteit is een 'hot item' binnen de gespreksgroep van de jongeren. Voor de meesten van hen is het duidelijk dat homoseksuele relaties ingaan tegen de bedoelingen van God met de schepping. Ook in de Bijbel is een duidelijk verbod op homoseksualiteit te vinden, zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament. Een dominee die Gods Woord verkondigt kan daarom nooit homoseksueel zijn.

Het landschap binnen de Protestantse Kerk ziet er drie keer anders uit. Er zijn geloofsgemeenschappen waar de homoseksualiteit van een toekomstige predikant geen punt zal zijn, er zijn kerken waar met de nodige zorg, aarzeling en onwennigheid de komst van een homoseksuele predikant tegemoet zou worden gezien, en ten slotte gemeenten waarin het beroepen van een homoseksuele predikant niet mogelijk is.

De dominee

Binnen deze drie landschappen neemt de dominee nog steeds een belangrijke plaats in. Wel is er in de afgelopen jaren het nodige in het ambt van predikant veranderd. Deze ontwikkelingen zijn van belang om de moeilijkheden in het gesprek over homoseksualiteit en ambt beter te kunnen begrijpen.

In zijn *Biografie van de dominee* constateert Heitink dat de beschermende mantel van het ambt is weggefallen. Vroeger had de dominee gezag omdat hij een ambt bekleedde. Hij was de man in het dorp of de wijk die, door God geroepen, zijn werk als herder en leraar verrichtte. Zijn leiderschap werd niet betwist; hij werd als autoriteit aanvaard. Maar de tijden zijn veranderd. De secularisatie bracht de kerk en de dominee in een minderheidspositie; de democratisering zorgde voor 'kerkvolk' dat niet alleen maar wilde luisteren en gehoorzamen. Genoot de predikant voorheen de bescherming van het ambt, nu moet hij of zij door zijn of haar persoon en deskundigheid bewijzen het ambt waard te zijn.

Twee ontwikkelingen hebben het ambt van predikant diepgaand beïnvloed. Heitink wijst in de eerste plaats op de *professionalisering* van het ambt. Meer en meer wordt het werk van de predikant gezien als een beroep. Voor het uitoefenen ervan moet je een aantal dingen kunnen en is een academische brede beroepsopleiding onontbeerlijk. Wanneer dominees hun werk niet goed doen, wordt tegenwoordig gemakkelijker gesproken over disfunctioneren. Daarnaast vond een *personalisering* van het ambt plaats. De dominee wordt steeds meer aangesproken op zijn of haar persoon, als mens en gelovige. En wordt daar ook op afgerekend. Voor een groeiend aantal mensen valt de kerk eenvoudig samen met de persoon van de predikant. Hij of zij is het gezicht van de kerk. Als inspirerende persoonlijkheid is hij of zij te midden van de gemeente aanwezig. Meer dan voorheen is de dominee ook meer afhankelijk van de goedkeuring of afkeuring van de gemeenteleden.

Met het landschap binnen de Protestantse Kerk en de ontwikkelingen in het ambt van predikant in ons achterhoofd, maken we nog een keer een ronde langs de drie fictieve geloofsgemeenschappen. Achtereenvolgens staan we stil bij de thema's beroep, persoon en ambt van de predikant in relatie tot zijn of haar homoseksualiteit.

Beroep

Samen op Weg-gemeente 'De Herberg' heeft een heldere en welomschreven visie op homoseksualiteit en ambt. In het verlengde van de door Heitink beschreven ontwikkeling zou je kunnen constateren dat het woord professionaliteit in haar visie op predikantschap centraal staat. Een dominee is iemand met professionele vaardigheden. Een kandidaat voor een predikantsvacature zal

dan ook beoordeeld worden aan de hand van criteria die zijn of haar professionele handelen toetsen. Zoals ook in andere sollicitatieprocedures gebruikelijk, is seksuele voorkeur niet direct een voor de hand liggend criterium om de professionaliteit van een predikant te toetsen. Bijbels-theologische kennis, psychologisch inzicht en leidinggevende kwaliteiten zullen een veel grotere rol spelen.

In deze gemeente is goed gevoeld dat homoseksualiteit een belangrijk onderdeel van iemands identiteit kan vormen, maar niet doorslaggevend is voor het functioneren als predikant. Dat in andere kerken juist wel alle aandacht zich richt op de homoseksuele identiteit van de predikant wordt veroorzaakt door het feit dat zijn of haar homoseksuele identiteit zozeer opvalt dat alle andere aspecten van iemands identiteit verbleken. De bezwaren of angsten die homoseksualiteit oproept maken een open gesprek over professionaliteit en spiritualiteit niet meer mogelijk.

Op een andere wijze loopt de SoW-gemeente 'De Herberg' wel het gevaar professionaliteit als criterium uit het oog te verliezen. Niet omdat zij homoseksualiteit negatief beoordeelt, maar juist omdat ze het als positief identiteitsgegeven een grote plaats toekent. De gedachte dat een homoseksuele dominee heel verfrissend zou kunnen werken in de gemeente lijkt op het eerste gezicht sympathiek, maar kent aan de homoseksualiteit van de komende pastor erg veel betekenis toe. Het is maar de vraag of dit overeenkomt met het zelfbeeld van de betreffende theoloog: misschien is voor haar kennis van de joodse traditie veel belangrijker in haar werk als predikant.

Samengevat: het isoleren van homoseksualiteit als positief of negatief identiteitsgegeven van een predikant bemoeilijkt in een beroepsprocedure een open gesprek over zijn of haar motivatie, bekwaamheid en geschiktheid (professionaliteit).

Persoon

De gemeente van de 'Goede Herder Kerk' is aarzelend, zoekend in haar omgang met deze problematiek. Er is binnen haar muren sprake van pluraliteit: er zijn mensen die bedenkingen hebben op grond van theologische motieven, terwijl anderen juist – geleid door ontwikkelingen in kerk en theologie – van geen bezwaren willen weten. Nog belangrijker lijkt hier dat er duidelijke beelden over de dominee bij de gemeenteleden leven. Hij of zij moet voldoen aan een bepaald ideaal. Heitink wijst er in zijn *Biografie van de dominee* op dat een moderne predikant in de eerste plaats hermeneut is, dat wil zeggen vertaler en vertolker. Er wordt van predikanten verwacht dat ze in pastoraat en liturgie de levensverhalen van mensen in het licht van de grote christelijke woorden en beelden kunnen interpreteren en zo mensen in hun levensvragen kunnen begeleiden en ondersteunen. Dat het bezitten van deze hermeneutische vaardigheden doorslaggevend is voor het beoordelen van de persoon van de predikant wordt in de 'Goede Herder Kerk' te weinig onderkend. Ook lijkt de beroepscommissie hier een ander belangrijk aspect van het gemeente-zijn te negeren: haar pluraliteit. Het denken over homoseksualiteit en ambt is zeker in deze gemeente niet eenduidig. Op grond hiervan belooft de beroepscommissie behoedzaam aan het werk te gaan. Uit ervaringen van de werkgroep Homoseksualiteit, Ambt en Kerk blijkt deze behoedzaamheid vaak te bestaan in het omzeilen van alle kandidaten die niet aan het ideaalbeeld voldoen. In het zoeken naar de grootste gemene deler loopt een beroepscommissie het gevaar onvoldoende rekening te houden met de diversiteit aan leefstijlen en vormen van spiritualiteit binnen de grenzen van haar eigen gemeente.

Samengevat: in persoon vertegenwoordigt een predikant niet een bepaald ideaalbeeld, maar hij of zij brengt als hermeneut de verschillende leden van de geloofsgemeenschap in gesprek met de christelijke traditie en met elkaar. Dit uitgangspunt zou beroepscommissies kunnen helpen om op een juiste wijze de persoon van de predikant tot onderwerp van gesprek te maken.

Ambt

De hervormde dorpskerk in het noorden van het land heeft van de drie genoemde geloofsgemeenschappen in het landschap van de Protestantse Kerk de meeste moeite met een homoseksuele dominee. Het is te waarderen dat een gemeente in haar communicatie met kandidaten hierover helder is. Als homoseksualiteit tussen gemeente en kandidaat een struikelblok vormt, is het eerlijk om dit ook duidelijk te benoemen en zich als beroepscommissie niet te verschuilen achter

versluitend woordgebruik.

In deze plattelandsgemeente lijkt de zaak klip en klaar. De Bijbel leert dat homoseksualiteit een ernstige zonde is en daarom kan een predikant nooit een homoseksuele identiteit bezitten. Daarmee is de discussie gesloten.

Twee kanttekeningen bij deze stellingname:

- Zowel voor- als tegenstanders van homoseksualiteit noemen teksten uit de Schrift die hun positie verdedigen. Het gebruik van bijbelteksten om homoseksualiteit goed te keuren of te verwerpen leidt vaak niet tot een vruchtbare dialoog. Het is misschien bevrijdend (zowel voor voor- als tegenstanders) te concluderen dat de Bijbel geen kant-en-klaar antwoord biedt op de vraag of homoseksuele relaties – zoals in onze huidige cultuur aanwezig – geoorloofd zijn. Het getuigt van openheid om dit gesprek dan ook niet als afgerond en 'klaar' te beschouwen.
- De stelling dat ambt en homoseksualiteit niet samengaan, roept de vraag op wat onder ambt moet worden verstaan. Zonder hier al te diep op in te gaan, zou je kunnen zeggen dat ambt verwijst naar de gedachte dat aan sommige gemeenteleden de verantwoordelijkheid voor pastoraat, diaconaat en liturgie in het bijzonder is toevertrouwd. Zij hebben daarin een leidende rol die hen door de gemeente wordt geschonken. Spiritueel wordt het ambt beleefd als roeping van Godswege.

Het zou voor deze dorpskerk van belang zijn om te bespreken hoe en in hoeverre iemands homoseksuele identiteit relevant is bij het vervullen van taken op het gebied van pastoraat, diaconaat en liturgie, daarbij niet vergetend dat er onder de gemeenteleden al homoseksuele mannen en vrouwen zijn. Het besluit om een homoseksuele predikant af te wijzen is tegelijk een diskwalificatie van (toekomstige) homoseksuele ouderlingen en diakenen en hun gaven.

Samengevat: de vragen die ook al rondom de thema's 'beroep' en 'persoon' zijn gesteld, keren hier terug. Eisen die aan ambtsdragers gesteld kunnen worden, liggen in de eerste plaats op het terrein van bekwaamheid (beschikt iemand over de juiste gaven?) en spiritualiteit (kan iemand Gods heil voor deze wereld vertolken?). De mening dat homoseksuele mannen en vrouwen nooit ambtsdrager kunnen zijn heeft immers de nodige gevolgen. Een gemeente die zichzelf en haar homoseksuele gemeenteleden respecteert, blijft hierover in gesprek.

Huiswerk

De kaarten zijn niet geschud. Dat mag de voorlopige conclusie zijn. De drie fictieve geloofsgemeenschappen – waarin een ieder de eigen kerk of aspecten van de kerkgemeenschap kan herkennen – krijgen namelijk alle drie huiswerk mee. De progressieve gemeente wordt gevraagd na te denken over de positieve waarde die ze homoseksualiteit toekent, waardoor een mogelijke predikant te weinig als professional voor het voetlicht komt. De midden-orthodoxe, plurale geloofsgemeenschap wordt uitgedaagd om de persoon van de predikant te beoordelen op grond van zijn of haar hermeneutische competentie. De confessioneel en evangelicaal getinte kerk wordt uitgenodigd om in haar theologische bezinning open te staan voor nieuwe inzichten in Bijbel en theologie en vooral de dialoog met homoseksuele gelovigen – in haar midden – te blijven zoeken.

Dit huiswerk hoeft niet morgen klaar te zijn. De werkgroep Homoseksualiteit, Ambt en Kerk hoopt dat beroepingscommissies en kerkenraden de vragen en probleemvelden zullen herkennen en erkennen. Hopelijk wordt met deze handreiking een bijdrage geleverd aan de kwaliteit en geloofwaardigheid van het beroepingswerk binnen de Protestantse Kerk in Nederland.

Hoofdstuk 2

De voorbereiding van het beroepingswerk met het oog op de seksuele identiteit van de te beroepen predikant(e)

De maan maakt de nacht tot een sneeuw wit veld.

Een man heeft zijn vriend van zijn leven verteld:

er is door dit spreken een wonder gebeurd,

hun harten zijn zozeer eender gekleurd,

dat de een, als hij soms naar den ander ziet

bij zichzelf zegt: maar ben ik dat niet?...

(H. Marsman, Twee vrienden, 1938)

Praktische gespreksuggesties

Een goed begin is het halve werk. Dat geldt zeker voor het beroepingswerk. Voordat aan het concrete beroepingswerk kan worden begonnen, is er vaak al heel wat werk verzet: er zijn gesprekken in de kerkenraad en/of gemeente geweest, profielschetsen zijn gemaakt, er is een tijdpad uitgezet en er is eventueel een wervingsadvertentie opgesteld. Maar is bij dat alles ook nagedacht over de (seksuele) identiteit van de te beroepen predikant(e)? Het is de ervaring van de werkgroep Homoseksualiteit, Ambt en Kerk dat dat vaak niet is gedaan. De grootste problemen (voor de gemeente en de te beroepen predikant(e)) ontstaan daar waar het gesprek over de seksuele identiteit pas in een laat stadium op gang komt. Dan blijkt plotseling dat een beroepingscommissie bijvoorbeeld in haar keuze vele stappen verder is dan de gemeente. Het boekje 'Ervaringen in het beroepingswerk' van het werkverband voor Homotheologen en de ervaringsverhalen in deze handreiking laten hier trieste voorbeelden van zien. Dat alles had voorkomen kunnen worden door een goede voorbereiding. Eigenlijk zou elke beroepingscommissie haar taak moeten teruggeven aan de kerkenraad als er over dit punt geen helderheid bestaat.

De discussie rondom de seksuele identiteit van de predikant kan het beste plaats vinden rondom het opstellen van de profielschets van de predikant. Daar komt immers aan de orde waar een gemeente naar op zoek is. Ten aanzien van de functie van de predikant zijn drie polen te onderscheiden: het ambt van de predikant (de theologische kijk op het ambt), het beroep van de predikant (zijn of haar professionaliteit) en de persoon van de predikant (zijn of haar persoonlijke identiteit). Als het goed is, geeft de profielschets een helder beeld van de verwachtingen ten aanzien van elk van die drie polen en hun onderlinge verhouding. Doorgaans wordt de profielschets in eerste instantie opgesteld in de kerkenraad.

Het gesprek in de kerkenraad

Voor dit gesprek kan het beste een hele avond worden uitgetrokken. Behalve dat het verhelderend zal zijn voor het denken over de seksuele identiteit van de predikant zal dit gesprek ook verhelderend zijn ten aanzien van de bovengenoemde drie polen van de functie van de predikant. Belangrijk is dat er een goede gespreksleider aanwezig is. Dat moet iemand zijn die zich goed heeft ingelezen, die in staat is om anderen te stimuleren hun mening te verwoorden en die kan doorvragen naar achterliggende motieven. Bij het leiden van zo'n gespreksavond kunnen leden van de werkgroep Homoseksualiteit, Ambt en Kerk behulpzaam zijn. De avond zou als volgt ingedeeld kunnen worden:

- inleiding (10 minuten)

- gesprek in kleine groepjes (30 minuten)

Het doel van dit gesprek zal zijn om tot het uitwisselen van ervaringen te komen. De meeste mensen praten daarbij makkelijker in een kleine groep dan in een grote. Het uitwisselen van ervaringen kan helpen om vooroordelen bespreekbaar te maken. Bovendien voorkomt het dat de discussie wordt gevoerd over een abstract probleem veraf met alle gevaren van dien. De gespreksvraag zou kunnen zijn: in hoeverre bent u bekend met homoseksualiteit (in familie, vrienden- en kennissenkring)?

- gesprek in kleine groepjes (andere samenstelling) (30 minuten)

Het doel van dit gesprek is om te ontdekken waar we elkaar herkennen in het geloof. De Bijbel is voor allen het uitgangspunt, maar het zal blijken dat de omgang met de Bijbel van persoon tot persoon verschilt. Daarbij spelen opvoeding en ervaringen uit het verleden vaak een grote rol. De gespreksvraag zou kunnen zijn: hoe gaat u om met de Bijbel als het gaat om homoseksualiteit? Gaat u met de 'homoteksten' uit de Bijbel anders om dan met andere bijbelteksten en zo ja waarom?

- discussie in de grote groep (40 minuten)

Het doel van deze discussie is om erachter te komen wat de verwachtingen zijn van de te beroepen predikant ten aanzien van zijn of haar ambt, zijn of haar beroep en zijn of haar persoon. De discussie concentreert zich op deze drie punten.

De verwachtingen rondom het ambt van predikant

Een predikant vervult niet zomaar een beroep. Net als de andere ambtsdragers is hij of zij geroepen om zijn werk te doen. De discussie over de ambtstheologie is een ingewikkelde zaak. Dat voert voor een gesprek als dit te ver. Als discussievragen zouden daarom gebruikt kunnen worden: hoe zien wij de invulling van het ambt? Waarin verschilt de predikant van het gewone gemeentelid? Hoe ligt de verhouding tussen het bijzondere ambt van predikant en het priesterschap van alle gelovigen? In hoeverre is het daarbij relevant om aan de predikant andere eisen te stellen ten aanzien van zijn of haar seksuele identiteit dan aan andere ambtsdragers?

De verwachtingen rondom het beroep van predikant

Behalve dat een predikant geroepen wordt om haar of zijn werk te doen, wordt van haar of hem ook verwacht dat zij of hij een opleiding heeft genoten. Daar worden vaardigheden aangeleerd zoals exegetische en homiletiek, maar ook vaardigheden als pastoraat. De discussie kan zich richten op de volgende vragen: wat zien wij als de hoofdtaken van de predikant? Wat moet een predikant daarvoor in huis hebben aan professionaliteit? In hoeverre speelt homoseksualiteit daarbij een rol?

De verwachtingen rondom de persoon van de predikant

Geen mens is hetzelfde. Dat geldt ook voor de predikant. Naast ambtsopvatting en professionaliteit hebben we ook te maken met zijn of haar persoon. Daaronder vallen zaken als sociale vaardigheden, stressbestendigheid en karakter. Vaak blijkt dat de gemeente onuitgesproken ook op dit gebied allerlei verwachtingen heeft. De predikant moet het liefst net zo zijn als zij (zelfde politieke voorkeur, zelfde sociale laag, zelfde burgerlijke status). De discussie kan zich hier richten op vragen als: welke persoonlijke eigenschappen verwachten we van de predikant? Moet hij of zij in alles voldoen aan het ideaal? In hoeverre is de predikant het visitekaartje van de gemeente en speelt homoseksualiteit daarin een rol?

- afronding (10 minuten)

In een volgende kerkenraadsvergadering kan besloten worden wat van deze discussie in de profielschets wordt meegenomen. Een profielschets zou eigenlijk niets aan duidelijkheid wensen

over moeten laten. Als een conclusie ten aanzien van de verwachtingen rondom ambt, beroep en persoon van de predikant zou ook iets gezegd kunnen worden over hoe de gemeente denkt over de rol van de seksuele identiteit van de predikant daarbij. Er moet een duidelijk verband bestaan tussen de verwachtingen ten aanzien van de predikant en dit specifieke punt. Zo blijkt ook dat in tal van profielschetsen wel iets wordt gezegd over de leeftijd van de predikant, maar dat nergens wordt duidelijk gemaakt waarom daar iets over wordt gezegd. Een profielschets behoort een doordacht stuk te zijn en geen losse verzameling van kreten en meningen.

Het gesprek in de gemeente

Voor veel kerkenraden ligt hier de grote angst. Een veelgehoord argument dat tegen homoseksuele kandidaten in een beroepingsproces wordt gebruikt is: wij zouden het wel willen, maar de gemeente is er nog niet aan toe. Daar waar dat getoetst wordt, blijkt dat in de praktijk nog wel eens heel anders te liggen.

Als het goed is mag de kerkenraad zichzelf zien als een afspiegeling van de gemeente. De in de kerkenraad opgestelde profielschets zou dan ook eigenlijk zonder problemen naar buiten gebracht moeten kunnen worden. De praktijk is vaak dat de profielschets die de kerkenraad heeft opgesteld op een gemeente-avond aan de gemeente wordt gepresenteerd.

Ook in de bespreking van de profielschets op de gemeente-avond moet de discussie zich in eerste instantie richten op verwachtingen ten aanzien van ambt, beroep en persoon. Zo wordt voorkomen dat homoseksualiteit de discussie gaat beheersen en een splijtzwam wordt. Als blijkt dat er behoefte aan is, kan de kerkenraad een extra avond uitschrijven waar over dit punt verder kan worden nagedacht. Daarbij zou ongeveer dezelfde opzet gevolgd kunnen worden als bij het gesprek in de kerkenraad.

Weerstand en hoe daarmee om te gaan

Hoe goed een gesprek ook wordt voorbereid, er zullen altijd mensen zijn die 'weerstand' blijven bieden. Maar wat zijn de oorzaken van 'weerstand' en hoe ga je daar goed mee om? Weerstanden worden veroorzaakt door allerlei zaken (schaamte, onverwerkte gevoelens, opvoeding). In ieder geval zijn weerstanden heel persoonlijk. Soms proberen mensen hun persoonlijke weerstand te verdoezelen door een beroep te doen op een bepaalde dogmatiek, theorie of theologie. Maar ook dit beroep dat iemand doet op een bepaalde theorie, is een persoonlijke keus. Mensen hechten juist aan deze theorie en niet aan een andere vanwege de persoonlijke manier waarop zij omgaan met deze gegevens. Bij dat alles spelen onze eigen ervaringen in het leven een grote rol. Om het eenvoudiger te zeggen: ook al zijn er in de Bijbel teksten aanwijsbaar die homoseksualiteit verbieden en sterk afkeuren, als je kind of familie of vrienden homoseksueel blijken te zijn, gaat zo'n tekst toch anders klinken. In veel gevallen gaat het leven dan toch voor de leer. Weerstanden kunnen in dergelijke gevallen soms makkelijk overwonnen worden. Heel anders wordt het als het gaat om het beroepen van een homoseksuele predikant. Toch zijn zowel de aanvaarding van 'eigen mensen' of van een predikant die homoseksueel is twee kanten van eenzelfde medaille: hoe ga ik om met de moeite die ik al dan niet heb met homoseksualiteit? Het oplossen van dergelijke weerstanden lukt niet altijd met een openlijke groepsdiscussie. Het onderlinge pastoraat lijkt hiertoe meer de aangewezen weg.

Een pastoraal gesprek

Er zijn vele manieren om met elkaar in gesprek te gaan. Als het gaat om het bespreekbaar maken van weerstanden is het pastorale model zoals Riet Bons-Storm dat heeft ontwikkeld een goede richtlijn. Dit model wordt beschreven in haar boek: *Hoe gaat het met jou? Pastoraat als komen tot verstaan*.

(Kampen, 1989) Riet Bons definieert pastoraat als toewending naar en communicatie met mensen in het perspectief van Gods toewending naar en communicatie met mensen in deze wereld. Dat is een hele mond vol, maar in haar definitie vormen de begrippen 'ontmoeting', 'toewending' en 'communicatie' de kern. Waar dit niet gebeurt, leidt dat tot vooroordelen en wordt een echte confrontatie uit de weg gegaan. Wanneer wij veroordelen, kijken wij weg van de ander, misschien uit angst om onszelf en onze eigen ervaringen met seksualiteit uit de weg te gaan. Van ontmoeting en toewending is dan geen sprake.

Een pastorale benadering vraagt van de gesprekspartners niet alleen inzicht in de ander, maar ook inzicht in zichzelf en de eigen motieven. De motieven voor de moeite die men heeft met het aanvaarden van 'de ander', in dit geval de homoseksuele man of vrouw, zijn vaak te vinden in het levensverhaal van een persoon. In dat levensverhaal kunnen we ontdekken welke waardepatronen een mens in de loop van het leven heeft meegekregen en gehanteerd en waarom deze zo gestalte hebben gekregen. Het heeft daarom ook weinig zin om iemand die moeite heeft met een toekomstige homoseksuele predikant, te benaderen met teksten zoals: 'Jij ziet dat verkeerd' of 'Dat moet je toch zo niet zien'. Daarmee worden de stellingen andermaal betrokken en is de communicatie geblokkeerd.

Pastoraal handelingsmodel

Riet Bons-Storm stelt een handelingsmodel in drie processen voor. Op het eerste gehoor klinkt dit erg academisch, maar ook voor niet-theologen (zoals de meeste kerkenraadsleden) is de opzet van dit model eenvoudig en goed bruikbaar. Een sterk punt van haar 'handelingsmodel' is het feit dat de waardigheid van beide gesprekspartners hoog wordt gehouden, ondanks verschillen van mening en inzicht. Riet Bons-Storm spreekt van processen omdat in de voortgang van het gesprek verschillende stappen zijn te onderscheiden. Deze processen hoeven niet in één gesprek te worden afgerond. De stappen in het beschreven proces kunnen zelfs 'door elkaar heen lopen'. Het model is bedoeld om de verschillende stappen te kunnen onderscheiden en herkennen.

Stap één is de ontmoeting van de beide gesprekspartners. Het is de ontmoeting van twee mensen in hun context. Haar werk, zijn gezin, zijn 'zin' in leven, wat vindt zij belangrijk, wat doet zij graag, wat vindt hij mooi, wat vindt zij moeilijk, hoe staat hij in de kerk, enz. Behalve de huidige context waarin iemand leeft is ook iemands achtergrond onderdeel van de ontmoeting. Wat is de achtergrond van beide gesprekspartners? Is zij geboren in een drukke stad, is hij getogen in een klein plattelandsdorp waar iedereen 'rood' was of in een dorpje waar op zondag geen gras gemaaid werd en wordt vanwege de kerkelijke gezindte? Zijn de herinneringen goed of kijken mensen in boosheid om naar hun achtergrond? Wat mocht wel gezegd en gedacht worden, wat moest verzwegen blijven? Stap één kan net zo intens en intensief zijn als de volgende stappen in de voortgang van het gesprek, maar heel kort samengevat kan men zeggen dat mensen elkaar hier ontmoeten op het niveau van hun beider mens-zijn; het mens-zijn staat niet los van onze achtergrond en wat ons beweegt en bezighoudt.

De tweede stap in het model is de betrokkenheid op God. Op welke wijze zijn de gesprekspartners betrokken op God of ervaren zij dat God betrokken is op hun leven? De beide gesprekspartners proberen deze betrokkenheid te verhelderen door elkaar te vertellen of elkaar te bevragen op hun geloof. Hoe hebben we God leren kennen en hoe zijn we op Zijn verhaal gekomen? Is Gods Woord ons met de paplepel ingegoten, van kaft tot kaft en letterlijk allemaal waar aan ons meegegeven? Is de Bijbel voor ons houvast en ijkpunt voor ons leven? Wat spreekt ons zo aan in de Bijbel? Wat ontroert ons, wat maakt ons onzeker met het oog op de Bijbel? Hoe spraken wij als kind, dachten wij als kind aangaande God, aangaande zijn Woord? En in welke spiegel zien wij nu, als wij onszelf bezien in het licht van datzelfde Woord? Wat zien wij nu, met het oog op God? Welke ruimte hebben wij gekregen of durven nemen om te zijn wie wij zijn ten overstaan van God en zijn Woord? Kort samengevat proberen de beide gesprekspartners in deze stap elkaar te verstaan in het geloof, concreet: wat betekent God voor de gesprekspartners, wat betekent Zijn Woord. Welke zeggenschap heeft dat Woord, hoe letterlijk is die zeggenschap en op welke manier?

De derde stap probeert te komen tot een nieuw verstaan. Waar mensen zich niet heel voelen, kunnen de gesprekspartners hier met elkaar zoeken naar een andere manier van kijken naar de dingen. Daarbij gaat het om vragen als: kunnen we misschien ondanks al wat ons vroeger ooit weerhield met nieuwe ogen kijken naar het verhaal van God en mensen? Deze stap kan betekenen dat God met deze mens een nieuw verhaal begint.

Als het gaat om het omgaan met homoseksualiteit hoeft dit niet te betekenen dat de gesprekspartners het eens worden over de zeggenschap van de Bijbel hierin. Waar moeite is, zal moeite wellicht blijven bestaan. Moeite die gekleurd en bepaald werd door iemands levensloop en omgang met de Bijbel.

Een moeite die niet gediskwalificeerd moet worden. Wie zijn of haar gesprekspartner in zijn of haar context serieus neemt en eerbiedigt, weet dat het veranderen van iemands visie niet het eerste oogmerk mag zijn. Wat hooguit getracht mag worden is het nader tot elkaar komen door middel van een wederzijds respect, hoe moeilijk soms ook te plaatsen of te aanvaarden. Wederzijds betekent ook echt wederzijds. Zonder veroordeling.

Wanneer de toenadering haalbaar blijkt, zal misschien ook ruimte ontstaan voor een nieuwe manier van ervaren of zelfs geloven.

Wie zouden dit model kunnen gaan hanteren? In feite iedereen. Leden van kerkenraden (predikanten en overige ambtsdragers) kunnen het gebruiken om een bezinning over homoseksualiteit op gang te brengen in de gemeente. Het model zou ook gebruikt kunnen worden door homoseksuele predikanten die met een partner in de gemeente beroepen zijn en er zijn komen wonen en die in hun werk geconfronteerd worden met mensen die moeite hebben met zijn of haar 'zo-zijn'. Voor de ene kerkelijke gemeenschap zal een dergelijk bezinningsproces moeizamer verlopen dan voor de andere. Het voorgestelde pastorale handelingsmodel is slechts een model. Het doel blijft het scheppen van een ontmoeting waarbij iedereen zo volledig mogelijk wordt gehoord.

Hoofdstuk 3

Ervaringsverhalen uit de praktijk

Hieronder treft u een aantal ervaringsverhalen aan uit de praktijk. Zij brengen de problematiek dichterbij. De verhalen zijn zo bewerkt dat de kans op herkenning voor betrokkenen zo klein mogelijk is.

Ervaringsverhaal 1: een lid van een beroepingscommissie vertelt...

“Toen de meest geschikte predikante homoseksueel bleek te zijn, hebben we hierover uitvoerig gesproken. We hebben onszelf de vraag gesteld: zouden wij deze predikante willen als haar geaardheid geen rol speelde? En als we haar geaardheid wel een rol laten spelen? Op de eerste vraag antwoordde men tien keer en op de tweede vraag negen keer positief. In de kerkenraad was men eveneens in ruime meerderheid positief. Besloten is wel om eerst uitvoerig advies te vragen aan de gemeente door middel van enkele gemeenteavonden. Dit had de instemming van de predikante die vooraf ook zeker wilde zijn van voldoende steun en die het gelukkig geen bezwaar vond dat de procedure hierdoor langer zou duren.

Enkele naburige, bekende predikanten waren bereid deze avonden mede te organiseren. Na een informerende avond over Bijbel en homoseksualiteit hebben gemeenteleden tijdens een discussieavond nagedacht over vragen als: hoeveel ruimte is er in onze gemeente voor verschillende standpunten over homoseksualiteit? Hoe ga ik om met mijn kind, familielid, collega die homoseksueel is? Welke plaats is er voor de homoseksuele medemens in onze gemeente? Als we onze anders geaarde medemens kunnen accepteren, kunnen wij hem/haar dan het ambt van predikant in onze gemeente weigeren? Er zijn intensieve gesprekken gevoerd, zowel tijdens als na deze avonden. Ook is een enquête gehouden onder deelnemers aan de avonden met de vraag hoe men persoonlijk stond tegenover het beroepen van een homoseksuele predikant.

- a. ‘Ik ben er tegen dat een praktiserend homoseksuele predikant in onze gemeente wordt beroepen.’
- b. ‘Persoonlijk heb ik er niets tegen, maar ik ben bang voor de onrust die het geeft.’
- c. ‘De geaardheid van een goede predikant is voor mij niet van belang.’
- d. ‘Ik ben er voorstander van dat een homoseksuele predikant in onze gemeente beroepen kan worden en het zou me erg tegenvallen als dit niet door kan gaan.’

De reacties waren gelukkig overwegend positief. We hebben met een zeer grote meerderheid van stemmen een beroep uitgebracht op deze predikante. Als het niet zou zijn doorgegaan, zou ik het gevoel hebben gehad dat ik me erg had verkeken op deze gemeente. Ik was er gewoon van uitgegaan: dit speelt in deze SoW-gemeente, met haar progressieve imago, niet meer. Wat blijft, is een gevoel van teleurstelling over de reactie van enkele gemeenteleden. Ik ben ervan overtuigd dat ik wel begrip probeerde op te brengen voor hun standpunt. Voor mijn visie ondervond ik echter minder begrip dan ik had verwacht. Wat mij opviel, was dat het in onze gemeente betrekkelijk vaak jonge mensen met kleine kinderen waren die moeite hadden met het besluit. Ik heb horen zeggen: ‘Een lesbische buurvrouw vind ik geen probleem, maar om nu de zegen te ontvangen van een homoseksuele predikant...’ Dat vind ik moeilijk te begrijpen. Onverwachte positieve uitkomsten zijn er echter zeker ook: er komt een vervolg op de zeer inhoudelijke gemeenteavonden in de vorm van huiskamergesprekken. Daarin zal opnieuw worden gesproken over de wijze waarop ieder de Bijbel leest. Niet om het opnieuw over homoseksualiteit te hebben, maar om met elkaar als gemeenteleden in gesprek te blijven over de kern van geloven en van gemeentezijn.”

Ervaringsverhaal 2: een kandidaat vertelt...

“Als homoseksuele kandidaat op zoek naar een gemeente was ik niet zo naïef om te denken dat mijn geaardheid in het beroepingswerk geen enkele rol zou spelen. Maar ik had niet verwacht dat ik een enkele maal zou worden afgewezen op grond van andere oneigenlijke criteria dan mijn seksuele

geaardheid, onder de mom 'met homoseksualiteit heeft het niets te maken'.

In een gemeente waar het contact met de beroepingscommissie en de gemeente voorspoedig liep, was het de kerkenraad die bezwaren uitte. Het feit dat mijn vriend rooms-katholiek was en dus geen belijdend lid van de Gereformeerde Kerken in Nederland was voor de kerkenraad reden om mij uit te nodigen voor een gesprek. De vragen in dat gesprek hadden voor tachtig procent betrekking op mijn partner. Een greep uit de vragen: 'Hoe rijmt u het katholiek zijn van uw partner met de belijdenisgeschriften? Als u 's zondags naar de kerk gaat, gaat hij dan mee?'

Intussen had de consulent de kerkenraad gewezen op de 'ingrijpende' consequenties van een homoseksuele predikant met een rooms-katholieke partner, maar er ook bij gezegd dat je iemand hierop niet mag afwijzen. Het resultaat was dat er gezocht werd naar andere criteria om niet over te hoeven gaan tot een beroep. Zo was niet de homoseksuele geaardheid het probleem, maar de reikwijdte daarvan. Men ging er vanuit dat het aantrekken van een homoseksuele predikant automatisch zou betekenen dat men dan ook onmiddellijk homorelaties zou moeten inzegenen. Nagelaten werd om navraag te doen naar mijn ideeën daarover. Een ander criterium voor afwijzing was 'de bezwaren die verwacht worden ten aanzien van verschillen in kerkelijk lidmaatschap tussen de kandidaat en zijn partner'. Naar mijn mening zou je, wil je zowel de gemeente als de kandidaat recht doen, tenminste deze verwachtingen moeten peilen. In deze beroepingsprocedure werd dit helaas nagelaten.

Gelukkig heb ik ook positieve ervaringen opgedaan in het beroepingswerk. Inmiddels ben ik alweer ruim een jaar met veel plezier predikant in een gemeente waar het beroepingswerk destijds met veel zorg geschiedde. Aangezien de beroepingscommissie niet eerder met een homoseksuele kandidaat te maken had gehad, won zij advies in bij de werkgroep Homoseksualiteit, Ambt en Kerk. Men vond het belangrijk om de gemeente te betrekken bij de meningsvorming en besluitvorming over het al dan niet uitbrengen van een beroep op een homoseksuele kandidaat. Daarom werd er eerst een gemeenteavond belegd waarbij ik niet aanwezig was. Op deze avond deed de beroepingscommissie in alle openheid verslag van haar bevindingen en gingen de gemeenteleden in kleine groepjes uiteen aan de hand van drie vragen: Welke kwaliteiten van de kandidaat spreken u het meest aan? In hoeverre kijkt u zelf anders aan tegen de kandidaat nu u weet van zijn seksuele geaardheid? Wat denkt u als gemeentelid te kunnen doen om te zorgen dat deze kandidaat zich in onze gemeente thuis kan voelen? Na afloop deden de verschillende groepjes verslag van het gesprek in de groep. Verder werd de mogelijkheid geboden om schriftelijk vragen in te dienen, die ik op een volgende gemeentevergadering zou beantwoorden. Ouderlingen en contactpersonen kregen instructies hoe zij in gesprek konden gaan met mensen die bezwaren hadden tegen een homoseksuele predikant. Het resultaat was een sollicitatieprocedure waarbij een ieder recht werd gedaan en een goede start van mijn werk als predikant in deze gemeente."

Ervaringsverhaal 3: een ouderling vertelt...

"Helaas hebben wij in onze gemeente buitengewoon pijnlijke ervaringen opgedaan bij het beroepen van een homoseksuele predikante. Liever dan deze ervaringen in details door te geven wil ik graag enkele aandachtspunten aanreiken en aanbevelingen doen, in de hoop dat het elders wel op een goede wijze zal verlopen.

In onze Samen op Weg-gemeente is het besluit van de synode aangenomen om alle ambten voor homoseksuelen open te stellen. Ook kunnen homorelaties in onze gemeente worden ingezegend. Enkele jaren geleden ontstond een vacature in een van de wijken. Na enige tijd stelde de beroepingscommissie een predikante voor. De beroepingscommissie vond het niet nodig om aan de reeds aanwezige predikanten en de kerkenraden mee te delen dat de betreffende predikante homoseksueel is. Achteraf gezien is dit de oorzaak geweest voor de negatieve en pijnlijke ervaringen. Er ontstond een roddelcircuit, schade aan onderling vertrouwen en veel commotie in de gemeente. Het ergste waren de pijnlijke ervaringen en dus schade voor de homoseksuele mens die het betrof, en

de onherstelbare schade aan enkele ouders van homoseksuele kinderen. Het wijkmoderamen en ikzelf zijn ervan overtuigd dat alleen het gebrek aan openheid ertoe heeft geleid dat het voorstel niet is geland. Hierdoor maakte het voorstel om een homoseksuele predikante te beroepen geen kans. Als kerkenraad zijn wij er van overtuigd dat bij een goede voorbereiding de betrokken predikant in onze gemeente zeker zou zijn beroepen. Het is niet zo dat ik voor homoseksuele mensen een aparte behandeling wil voorstellen. Wel zou ik wensen dat er in de 'Gids voor het beroepingswerk' een apart hoofdstuk opgenomen zou worden waarin staat hoe een beroepingscommissie zou kunnen handelen bij het beroepen van een homoseksuele predikant.

Ik wens geen enkele gemeente onze ervaringen toe en vooral hoop ik dat homoseksuele predikanten, homoseksuele mensen, deze pijnlijke ervaringen bespaard blijven. Een gemeente kan elk besluit van elke synode aannemen. Het komt er echter op aan hoe men in de praktijk met zo'n besluit omgaat als het moet worden uitgevoerd."

Ervaringsverhaal 4: een predikante vertelt...

"Na mijn afstuderen en beroepbaarstelling begon een lang en toch wel moeizaam en vooral energievretend traject. Terugkijkend was het een emotionele tijd, waar ik (of liever wij – mijn partner bleef ook niet onbewogen door wat mij overkwam) doorheen ben gegaan.

Het eerste contact met een beroepingscommissie zag er veelbelovend uit. Ik had van tevoren besloten dat ik niets te verbergen had en in alle openheid op vragen zou reageren. Uit een aantal reacties op de advertentie hadden ze onder andere mijn reactie geselecteerd. Ik werd uitgenodigd voor een gesprek met de beroepingscommissie. Na een reeks van vragen, in een overigens open en plezierig gesprek, kwam de vraag naar mijn privéleven aan de orde: wie komen er in de pastorie wonen als u hier zou komen? Mijn antwoord werd met belangstelling aangehoord, maar de reactie was helder: 'Dat hadden we eerlijk gezegd niet verwacht en we denken niet dat de gemeente dit al aan kan. We zijn wel blij dat u er open over bent en zullen het in de beroepingscommissie bespreken. We zullen u onze reactie binnenkort laten weten.' En zo werd het gesprek afgesloten. Later ontving ik een nietszeggend briefje waarin men mij sterkte wenste bij het verder zoeken naar een passende predikantsplaats.

Enige tijd later kwam er een telefoontje van een gemeente die me graag wilden komen horen naar aanleiding van mijn sollicitatiebrief. Na afloop van de dienst volgde een open gesprek waarbij van beide kanten sprake was van meer dan algemene belangstelling. In een tweede gesprek kreeg ik echter sterk het gevoel dat in de gemeente wat weerstanden te verwachten zouden zijn en dat de commissieleden erop uit waren gestuurd om te zien of er nog andere punten te vinden waren die niet in mijn voordeel zouden werken. Na een aantal weken kreeg ik een telefoontje van de secretaris van de commissie dat helaas de keus toch niet op mij was gevallen. Argument: de gemeente was er vast nog niet aan toe na het trammelant die de komst van de nu vertrokken dominee (een gescheiden man) toentertijd had gegeven.

Kort hierna werd ik benaderd door een andere vacante gemeente. Het gesprek met deze beroepingscommissie verliep heel hoopgevend. Toen ik mijn situatie uiteenzette, werd mij meteen duidelijk gemaakt dat de commissie de opdracht had gekregen van de kerkenraad alle kandidaten op gelijke wijze te beoordelen, waarbij zaken als geaardheid geen factor mochten zijn. Dat wilden ze ook graag zo houden. Dit gaf mij in ieder geval een positief beeld van deze gemeente. Na een uitvoerig gesprek kreeg ik een rondleiding door de pastorie en uitleg over het tuinonderhoud, eventuele verbouwingen en dergelijke, allemaal punten die mij hoop begonnen te geven. Mijn teleurstelling was daarom onverwacht groot toen ik van de scriba een telefoontje kreeg dat het hun speet maar dat ze het om mijn geaardheid toch niet hadden aangedurfd om mij te beroepen. In een brief aan de kerkenraad heb ik geschreven dat het me verbaasde dat hun opdracht aan de beroepingscommissie kennelijk geen garantie was voor een eerlijke beoordeling door de kerkenraad. Hierop heb ik geen reactie ontvangen.

Daarna heb ik een heel goed gesprek gehad met een commissie uit een andere streek van het land. In dit gesprek ging het eindelijk eens vooral over inhoudelijke zaken, een hele verademing. Na korte tijd ontving ik van hen een brief met een afwijzing, maar wel degelijk en eerlijk gefundeerd. Op grond van mijn sterke en zwakke kanten waren zij tot de conclusie gekomen dat zij eigenlijk op zoek waren naar een predikant die nu net op mijn zwakke punten meer te bieden had. Met deze reactie kon ik goed leven, ik had zelf al een voorgevoel in die richting gehad en die gemeente viel niets te verwijten.

Eind 2001 ben ik uiteindelijk predikant geworden in een prettige gemeente. Ook hier is het beroepingstraject niet zonder horten of stoten verlopen, al zaten de hobbels meer in het einde dan in het begin van de route. Nadat ik aan de kerkenraad was voorgedragen door de beroepingscommissie, is er langdurig vergaderd, vooral omdat mijn voorgangster een gescheiden predikante was en de gemeente bij haar aantreden zich als zeer vooruitstrevend in de regio had geprofileerd. Er was enige behoefte dit keer een 'gewone' predikant te beroepen, ofwel: een man met een jong gezin en een kerkelijk actieve partner! Toch is besloten niet om het advies van de beroepingscommissie heen te gaan en mij te beroepen. Groot was onze vreugde. Nu zouden we eindelijk weg kunnen uit onze woonplaats waar we met enige tegenzin hadden gewoond, naar het platteland. Na twee weken was de beroepsbrief echter nog niet binnen en we werden wel wat zenuwachtig. Wat nu weer? Een telefoontje met de voorzitter van de kerkenraad leerde ons dat er in de gemeente nogal wat verzet bleek te zijn ontstaan en dat er geklaagd werd: wat moeten wij kiezen als we niet weten wat we kunnen kiezen? Hierop volgde een kennismakingsavond. Dit was een spannend gebeuren: ruim honderdtwintig gemeenteleden waren aanwezig. Precies als in alle eerdere contacten heb ik me, net als mijn partner, volstrekt open opgesteld en ik moet zeggen dat vooral de jongere aanwezigen hiervoor bewondering hadden. Onze openheid heeft bij de gemeente de kou voldoende uit de lucht gehaald. Het onbekende, waar men bang voor was, had nu een gezicht en dat gezicht viel best mee.

Nu, na bijna acht maanden werken in deze gemeente, hoor ik geen enkel geluid meer dat zou wijzen op weerstand tegen ons. Een drietal, dat door de geografische ligging van hun huis toch al meer betrokken waren bij een buurgemeente, hebben onze komst aangegrepen om de overschrijving naar de buurgemeente door te zetten, maar verder voelen we ons hier volledig geaccepteerd en op ons gemak. Een klein incident eind 2001 maakte de positie van de kerkenraad in deze zaak duidelijk. Na een overlijden in onze gemeente had de familie die buiten onze gemeente woont, contact opgenomen met de predikant van een buurgemeente, omdat zij toch wat bezwaren hadden tegen een lesbische predikant. Deze collega heeft hen regelrecht terugverwezen naar mij en ook de kerkenraad was niet bereid zijn medewerking te geven, iets wat hij later nog eens formeel in zijn vergadering heeft uitgesproken.”

Bijlage I

Homoseksualiteit in de Nederlandse Hervormde Kerk

Het onderwerp homoseksualiteit in de Nederlandse Hervormde Kerk is niet nieuw. De eerste discussies hierover werden al gevoerd in de achttiende eeuw. In de bijna driehonderd jaar daarna verandert de houding van de kerk van een scherpe veroordeling van sodomieten via een pastorale zorg aan 'homofielen' tot een bezinning over de positie van homoseksuele mannen en vrouwen binnen de kerk. Deze discussie is ook vandaag nog niet ten einde.

Het jaar 1731 geldt als een beginpunt van de gesprekken over homoseksualiteit in de kerken van de Reformatie. In dat jaar schrijft ds. Van Bijler een boekje met als titel *Helsche Boosheit of Grouwelijke zonde van Sodomie, in haar afschouwelykheit, en welverdiende straffe uit Goddelyke en Menschelyke Schriften tot een Spiegel voor het Tegenwoordige, en de Toekomende Geslagte opentlyk ten toon gestelt*. Het boekje vormt de aanleiding tot diverse processen waarbij grietman Rudolph de Mepshe in 1731 in Zuidhorn 22 mannen wegens sodomie veroordeelt, wurgt en verbrandt. In de jaren daarna staan ook predikanten binnen de toenmalige Gereformeerde Kerk terecht wegens sodomie.

Het duurt tot ongeveer het midden van de vorige eeuw voordat de houding van de kerk wat verandert. Dat gebeurt vooral onder invloed van de seculiere homobeweging en op initiatief van predikanten als ds. Alje Klamer en ds. A.J.R. Brussaard. Zij pleiten voor een pastorale aandacht voor homofielen en richten twee contactgroepen op. Zo wordt in 1965 de 'Werkgroep pastoraat aan homofielen' in het leven geroepen. In 1967 krijgt een commissie van de synode de opdracht om een rapport te schrijven ter bezinning op de vragen rond seksualiteit en nieuwe moraal (daarvoor was het laatste herderlijk schrijven over het huwelijk van 1950). De commissie kan het helaas niet eens worden. Een minderheid vindt dat seksualiteit gekoppeld dient te blijven aan het huwelijk. Voorgesteld wordt om twee rapporten in te dienen. Een meerderheidsrapport en een minderheidsrapport. Beide rapporten worden in 1972 op de synode besproken waarna de synode met grote meerderheid het minderheidsrapport aanneemt. Het meerderheidsrapport onder leiding van dr. F.O. van Gennep werd later als boek uitgebracht onder de titel *Mensen hebben mensen nodig*. (1972)

In 1972 wordt een werkgroep opgericht vanuit de Raad van Kerken. Nog steeds is de doelstelling een pastorale: het geven van richtlijnen voor de omgang met homofielen.

In de jaren tachtig begint een en ander te verschuiven. Lag voorheen het accent vooral op de pastorale omgang met homoseksuele gemeenteleden, nu komt het accent meer te liggen op een bezinning over hun positie binnen de kerk. In 1984 wordt door de synode het rapport 'Verwarring en herkenning' uitgebracht. Dit rapport had tot doel een gesprek in de kerk op gang te brengen over de vragen rond homoseksualiteit. Het is de eerste publicatie van de synode die geheel aan dit onderwerp was gewijd. Het rapport pleit met name voor een beter onderling begrip en laat daarom diverse standpunten zien. Bij het aanbieden aan de gemeenten worden deze nadrukkelijk uitgenodigd om hun reacties in te zenden. De bezinning in de synode wordt in een stroomversnelling gebracht als blijkt dat in de Schotse Gemeente te Rotterdam (behorend tot de Hervormde Kerk) twee leden geweerd waren van het avondmaal wegens hun homoseksuele levenswandel. Toen deze zaak in de synode werd besproken, werd er een nieuwe commissie ingesteld. Deze kwam tot het oordeel dat het niet mogelijk was om tot een eensluidend standpunt te komen. De commissie adviseerde daarom terughoudendheid, zeker wat betreft de tucht. Bij de bespreking op 16 juni 1989 in de synode diende mevrouw te Velde-Kloosterboer een motie in die een stapje verder ging. De motie wilde een vrijplaats creëren voor het gesprek over homoseksualiteit zonder dat de dreiging van tuchtmaatregelen aanwezig was. Tuchtmaatregelen moesten worden gezien als machtsmisbruik en daarom van de hand te worden gewezen. De motie haalde het, maar tegelijkertijd ontstond er ook grote beroering. Velen meenden dat de synode hiermee het gesprek had afgekapt. Er volgde in de maanden daarna

een stevige discussie over hoe deze motie geïnterpreteerd moest worden. In de vergadering van 24 november 1989 kwam de synode er op terug en sprak zij uit dat het besluit moest worden verstaan als een krachtig appel. Aan gemeenten die aan het zich onthouden van tuchtmaatregelen geen gehoor konden geven, werd gevraagd om zich rekenschap te geven van de bijbelse en pastorale overwegingen waardoor zij zich bij hun tuchtuitoefening hebben laten leiden. Daarmee werd impliciet toch een belangrijke stap gezet. Niet langer werd de homoseksueel ter verantwoording geroepen, maar de gemeente.

In de jaren negentig ligt de discussie wat stil. De bezinning gaat verder en nog steeds heeft de synode geen officiële uitspraken gedaan. In het land zijn inmiddels steeds meer gemeenten waar zonder problemen een homoseksuele predikant(e) beroepen is of heeft gediend.

Het gesprek over homoseksualiteit is ook ingehaald door de discussie over het zegenen van andere relatievormen. Deze discussie werd met name van belang naar aanleiding van de voorstellen voor de kerkorde en ordinanties van de toekomstige Protestantse Kerk in Nederland. Door de synode werd daartoe zelfs een aparte commissie 'huwelijk en andere relatievormen' ingesteld. In het najaar van 1996 rapporteerde zij over de plaats van levensverbintenissen in de kerkorde. Haar voorstel luidde om geen apart artikel over het huwelijk in de kerkorde op te nemen en over (de zegening van) relatievormen te spreken in het kader van het artikel betreffende de eredienst. Met die conclusie werd ingestemd door een grote meerderheid van de triosynode. De tegenstemmers (29) waren allen van orthodox-hervormde huize. Bij de vaststelling van de ordinantie over de eredienst ging de triosynode akkoord met de mogelijkheid om in plaatselijke kerken de kerkelijke zegening van andere levensverbintenissen dan het huwelijk toe te staan. De hervormde synode volgde op 14 juni 2002 de eerdere besluitvorming van de triosynode.

Bijlage II

Homoseksualiteit in de Gereformeerde Kerken in Nederland

Ds. Johannes van Rhee die behoorde tot het vijftal predikanten dat Hendrik de Cock volgde in de Afscheiding van de Nederlandse Hervormde Kerk, werd in 1836 door de eerste synode van de afgescheiden kerken in Amsterdam afgezet op verdenking van 'tegennatuurlijke ontucht'. Latere bronnen noemen het 'crimen nefandum' als oorzaak van zijn vertrek uit de kring van de afgescheidenen: 'De misdaad waarover men niet spreekt.' Ook de naam Van Rhee, die als predikant aan de wieg stond van de Gereformeerde Kerken in Nederland, is in de kerkgeschiedenisboeken nauwelijks terug te vinden. Homoseksualiteit was binnen de Gereformeerde Kerken geen onderwerp van gesprek of discussie. Als 'sodomie' werd het op grond van de Bijbelse openbaring veroordeeld en homoseksuele mannen en vrouwen kregen geen naam en geen gezicht.

Dat veranderde pas in 1961 toen onder redactie van dr. S.J. Ridderbos het boekje *De homoseksuele naaste* verscheen. Psychiaters, juristen en theologen rondom de gereformeerde Vrije Universiteit en de Valeriuskliniek schreven hierin een aantal bijdragen over homoseksualiteit. Er werd vooral veel informatie gegeven en niet direct een ethisch oordeel geveld. Met name Ridderbos bood in zijn bijdrage voorzichtig ruimte aan het beleven van homoseksualiteit voor mensen 'voor wie de weg tot heteroseksueel verkeer is afgesneden'.

In verschillende gereformeerde kranten en tijdschriften werd aan dit boekje aandacht gegeven. Zelfs de tegenstanders hadden bewondering voor de wijze waarop de auteurs het 'netelige onderwerp' hadden behandeld. De publicatie is onder andere voor de hervormde predikant ds. Alje Klamer de inspiratiebron geweest voor zijn IKON-radiopastoraat onder homoseksuele mannen en vrouwen en de oprichting van gesprekskringen in heel Nederland. Maar de verschijning van *De homoseksuele naaste* leidde binnen de Gereformeerde Kerken niet direct tot verschuivingen in het denken en spreken over homoseksualiteit.

Toen jonge en kritische gereformeerden in 1969 met hun 'Synoodkreet' opriepen tot herziening van een breed aantal gereformeerde opvattingen, bepleitten zij ook een nieuw verstaan van 'homofilie'. De synode van Sneek (1969/70) gaf daarom opdracht tot verdere studie. Dit mondde in 1972 uit in het rapport 'Over mensen die homofiel zijn'. Dit vooruitstrevende rapport voert een pleidooi voor acceptatie van homoseksuele relaties en toegang tot de ambten voor homoseksuele mannen en vrouwen. Vooral de beroemde woorden 'wij weten meer dan Paulus' van ethicus dr. G. Th. Rothuizen laten zien hoe met dit rapport afscheid genomen werd van de klassiek-gereformeerde interpretatie van bijbelteksten over homoseksualiteit.

Pas in 1979 werd dit rapport in beleid vertaald. De synode van Delft besluit om ambtsdragers en gemeenteleden op te roepen met homoseksuele mannen en vrouwen in gesprek te gaan, de kerkelijke ambten voor hen te openen en ook als kerken te helpen om discriminatie in de samenleving te signaleren en te helpen overwinnen.

De wereldwijde gereformeerde oecumene veroordeelde de progressieve zusterkerk in Nederland in zware en heftige bewoordingen. Toen door beleidsinstanties om die reden het besluit van Delft 1979 hier en daar verdedigd werd als een (eventueel) vrijblijvend pastoraal advies, heeft de synode van Emmen in 1989/1990 uitgesproken dat 'pastoraat en ethiek met elkaar vervlochten zijn' en daarmee de morele en kerkpolitieke implicaties van het synodebesluit van 1979 nogmaals onderstreept.

Niet alleen wereldwijd, ook op lokaal niveau vonden de besluiten van de generale synode lang niet altijd weerklank. Daarvan getuigt het boek *Wie ben ik dat ik dit niet doen mag* (1987) waarin een aantal gereformeerde homoseksuele theologen verslag doet van hun vergeefse pogingen om als predikant beroepen te worden. Al eerder – in 1986 – was door de generale synode om die reden de 'vertrouwenscommissie homofiele theologen' in het leven geroepen. Naast homoseksuele theologen

zaten vertegenwoordigers van de theologische opleidingen in Kampen en Amsterdam en van de Werkbegeleiding van predikanten in deze commissie. Aanvankelijk zag de Vertrouwenscommissie het als haar opdracht om homoseksuele theologen te helpen bij het vinden van een kerkelijke gemeente, later verschoof de aandacht naar advies aan beroepingscommissies en kerkenraden rondom vragen op het gebied van homoseksualiteit en ambt. Daarom veranderde de vertrouwenscommissie in 1994 haar naam in 'adviesgroep homotheologen in de kerk'.

De groep is vanaf 1999 breed samengesteld met leden uit de Gereformeerde Kerken, de Hervormde Kerk en de Evangelisch-Lutherse Kerk. De werkgroep Homoseksualiteit, Ambt en Kerk – een erfenis uit het beleid van de Gereformeerde Kerken – krijgt zo binnen de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) opnieuw de taak om de positie van homotheologen te verbeteren en het gesprek over homoseksualiteit, kerk en ambt te stimuleren.

Bijlage III

Homoseksualiteit in de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden

In het voorjaar van 1972 sprak de synode van de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden uit dat er volgens haar 'geen bezwaar was om homofiele mensen toe te laten tot het Ambt. Bij de benoeming van een homofiele ambtsdrager dienen geen andere maatstaven te worden aangelegd dan bij de benoeming van enige andere functionaris.' Het standpunt vond veel instemming en waardering bij de synodeleden, en het synodebesluit werd dan ook met algemene stemmen genomen.

De vraag naar een standpunt van de synode was onder meer ter tafel gebracht door enkele homoseksuele kandidaten in de theologie die wilden weten of zij zich door de kerk geruggensteund mochten weten. Een kleine studiec commissie werd in 1971 ingesteld. Zij kwam binnen een half jaar met het voorstel tot bovenstaande uitspraak. Zo eenvoudig ging het bij de Lutheranen. Voor homoseksuele kandidaten, predikanten en hun partners is dit synodebesluit tot op de huidige dag een belangrijke morele steun geweest. Is deze gang van zaken ook illustratief voor de gang van zaken in de omgang met homoseksuele predikanten door de kerkenraden en gemeenten als het om beroepingswerk gaat of is het leven daar toch sterker dan de leer?

Enkele voorbeelden uit de praktijk van de afgelopen decennia:

Het is bekend dat een predikant zich midden jaren zeventig van de twintigste eeuw op de synode-uitspraak heeft beroepen toen de kerkenraad van een stad in het westen des lands liet weten hem wegens zijn homoseksualiteit ('onze gemeente is er nog niet aan toe') niet te willen nomineren voor een beroep. De betrokken kerkenraad is toen vermaand door de president van de synode die de leiding heeft van het beroepingswerk in de gehele Lutherse kerk, daartoe in nauw contact staat met de consultants en het recht heeft in te grijpen in de beroepingsprocedure. De kerkenraad is vervolgens op het ingenomen standpunt teruggekomen. (Het beroep is overigens om geheel andere redenen niet doorgedaan.)

Enige commotie heeft zich in de jaren tachtig in een provincie stad voorgedaan toen een aantal gemeenteleden tot hun schrik bemerkte dat de beoogde predikant openlijk homoseksueel was. Enkel, afkomstig uit de vrijzinnigheid, hadden als bezwaar 'dat het toch niet netjes was' en vreesden voor het maatschappelijk aanzien van de gemeente. Van meer orthodoxe zijde kwamen de bekende en beruchte bijbelteksten ter tafel. De consultant leidde de kerkenraad met krachtige hand en hield het synodebesluit als officieel standpunt van de kerk voor. Ondanks het rumoer in de kleine gemeente bleef de kerkenraad bij zijn voornemen en wijzigde de nominatie niet. De consultant hield samen met kerkenraadsleden een aantal groepsgesprekken met de verschillende tegenstanders. Bij de verkiezing verkreeg de beoogde predikant ongeveer driekwart van de stemmen. Hij nam het beroep aan en ondervond geen tegenstand. Slechts een zeer klein aantal tegenstanders verliet de gemeente, de overigen accepteerden hem als hun pastor en predikant.

Bij wisselingen van homoseksuele predikanten in de jaren negentig heeft hun homoseksualiteit (ook als zij met een partner samenleven) geen discussie meer veroorzaakt, maar is dit als een feit door kerkenraad en gemeente geaccepteerd.

De Lutherse Kerk heeft in de afgelopen tien jaren veelvuldig verzoeken van homoseksuele kandidaten en predikanten uit andere kerken in Nederland en lutherse kerken in het buitenland gekregen om hier te mogen komen werken. Daarop is met grote terughoudendheid gereageerd omdat de kleine Lutherse Kerk niet veel predikantsplaatsen te vergeven heeft. Bovendien vindt de kerkleiding het niet gezond als deze kerk te veel asiel wordt voor hen die elders niet onder dak kunnen komen. Een logisch vervolg op de synodale besluitvorming van 1972 en de gegroeide praktijk in de

gemeenten vormde de positieve opstelling van de lutheranen ten aanzien van het zegenen van homoseksuele relaties. In 1990 had de kerkenraad van Haarlem de synode hierover om advies gevraagd. De Theologische Commissie liet de synode in 1992 weten 'dat er principieel niets tegen kan zijn twee mannen of twee vrouwen die een duurzame relatie willen aangaan hetzelfde te gunnen wat wij van oudsher de huwendes gunden'. De synode nam met instemming kennis van die uitspraak, maar achtte het niet nodig verdere stappen voor kerkordelijke bepalingen of liturgische modellen te ondernemen.

Toen de discussies naar aanleiding van de concept-kerkorde en de ordinanties voor de toekomstige Protestantse Kerk steeds virulenter werden gevoerd en tot inzet van kerkpolitiek werden gemaakt, achtte de lutherse synode het geboden met een officiële synodale uitspraak aangaande het zegenen van andere relaties dan het huwelijk de positie van de lutheranen te markeren. In november 1995 verklaarde de lutherse synode 'dat er geen theologische argumenten zijn die pleiten tegen het zegenen van twee mensen in hun belofte van bestendige vriendschap, trouw en toewijding'. Het spreekt voor zich dat de lutheranen zich vervolgens bij herhaling sterk maakten voor het aanvaarden van de bepalingen in de ordinanties waarmee de plaatselijke gemeenten de mogelijkheid tot het zegenen van andere relaties dan het huwelijk krijgen.

Bijlage IV

Literatuur

De titels in deze lijst zijn in rubrieken ondergebracht en van een korte omschrijving voorzien. Eerst wordt de meest recente genoemd, vervolgens aflopend naar jaartal van verschijning. Waar (speciale) besteladressen bekend zijn, zijn die opgenomen. Veel oudere uitgaven zijn alleen nog antiquarisch (via Wever, Müller, snuffelmarkten of bazaars) te verkrijgen. Sommige zijn nog in bibliotheken te leen. Een groot aantal uitgaven bevindt zich ook in de bibliotheek van het Protestants Landelijk Dienstencentrum te Utrecht en kan daar op afspraak worden geraadpleegd.

Homoseksualiteit, Bijbel, theologie en kerk

* C.F.G.E. Hallewas: *Zegen vieren, zegening van levens-verbintenissen*, Boekencentrum, Zoetermeer 1996

De schrijver staat in dit boek stil bij de bijbelteksten tegen homoseksualiteit. De uitvoerige behandeling van de geschiedenis van het huwelijk, de kerkelijke praktijk van de (in)zegening e.d. maken dit boek tot een standaardwerk. Hallewas maakt duidelijk dat de zegen gegeven wordt aan mensen en niet aan instituties.

Alleen nog antiquarisch verkrijgbaar of te leen via de bibliotheek. Nog beperkt leverbaar via SLUB, Lutherse Burgwal 7, 2512 CB Den Haag, tel. (070) 364 80 94, e-mail: slubdenhaag@hetnet.nl

* A. Kool (red.), M. van Hamert, J. Hoek, H. de Leede, M.J.G. van der Velden en P.J. Verhagen: *Homoseksualiteit en kerk. Om de voortgang van het gesprek*, Boekencentrum, Zoetermeer 1995

De auteurs, allen behorend tot de Gereformeerde Bond, willen het gesprek op gang brengen en een veilige ruimte scheppen. Zij stellen indringende vragen bij de vanzelfsprekendheid waarmee in hun kring van de scheppingsordinanties wordt uitgegaan.

Alleen nog antiquarisch verkrijgbaar of te leen via de bibliotheek.

* J. Noordam: *De huiver van Leviticus. Ethiek en pastoraat rond homofilie en homoseksualiteit*, Boekencentrum, Zoetermeer 1994

De auteur probeert met respect voor de bijbelteksten een pastorale benadering te vinden. Dit resulteert in begrip voor de mens met homofiele gevoelens, maar afwijzing van homoseksuele handelingen en levenswijze.

Alleen nog antiquarisch verkrijgbaar of te leen via de bibliotheek.

* Hermine Pool e.a. (red.): *100 vragen over homoseksualiteit en kerk*, Narratio, Gorinchem 1992

Vlot geschreven boekje met korte hoofdstukjes van verschillende auteurs over diverse vragen van geloof en theologie alsook de beweging rond homoseksualiteit en kerk. Encyclopedie-achtige opzet, geschikt voor snelle en eerste oriëntatie.

Besteladres: Narratio, Postbus 1006, Gorinchem

* Yko van der Goot, Dinand de Vries (red.): *Homosexualiteit en theologie*, Boekencentrum, Zoetermeer 1988

Weergave van radio-uitzendingen in 'Rondom het Woord' (NCRV). Door direct betrokkenen wordt gesproken over ontwikkelingen in de kerken en de theologie: in het denken over Bijbel en homoseksualiteit, de positie van homoseksuelen in de kerk en de eigen bijdrage die homoseksuelen kunnen geven aan theologie en kerkelijk leven.

Alleen nog antiquarisch verkrijgbaar of te leen via de bibliotheek.

* A.J.R. Brussaard e.a.: *Een mens hoeft niet alleen te blijven, een evangelische visie op homofilie*, Ten Have, Baarn 1977

Nog altijd zeer lezenswaardig boekje dat voor velen in kerkelijke kring een *eyeopener* was. De onderscheiding tussen geaardheid en praktiseren wordt vanuit een op het evangelie gegronde visie gezien als onhoudbaar en onbarmhartig. In deze bundel ook een flink hoofdstuk 'Wat zegt de Bijbel over homofilie?', de samenvatting van het gelijknamige, eerder verschenen boekje van ds. Jan van Veen.

Alleen nog antiquarisch verkrijgbaar of te leen via de bibliotheek.

Homoseksualiteit en ambt

* G. Heitink: *Biografie van de dominee*, Ten Have, Baarn 2001

Beschrijft op pag. 269-270 hoe in het kader van de toenemende professionalisering en personalisering van het ambt eisen aan de persoon en het persoonlijk leven van de predikant worden gesteld. Daarbij kunnen geslacht en homoseksualiteit een (oneigenlijke) rol gaan spelen.

In de boekhandel verkrijgbaar.

* Werkverband van Homotheologen: *Ervaringen in het beroepingswerk. Homoseksuele dominees in de Samen op Weg-kerken*, uitgave in eigen beheer 2000

Brochure met veelkleurige ervaringsverhalen van predikanten.

Te bestellen: Geerdinkhof 421, 1003 RE Amsterdam Z.O., e-mail: brombij@wanadoo.nl

* S. Rozendal (red.): *Wie ben ik dat ik dit niet doen mag. Ervaringsverhalen van homotheologen in de Gereformeerde Kerken*, Kok, Kampen 1987

Alleen nog antiquarisch verkrijgbaar of te leen via de bibliotheek.

Homoseksualiteit en zegening

* 'Waar liefde woont', themanummer *Open Deur*, februari 2003

Vlot geschreven, zeer geschikt als gespreksmateriaal. Behandelt in de ruimere context van zegening op verschillende levensmomenten ook de zegening van homoseksuele levensverbintenissen. Geeft ook diverse verhalen en teksten.

Besteladres: Boekencentrum, Postbus 29, 2700 AA Zoetermeer, tel. (079) 362 82 82, e-mail verkoop@boekencentrum.nl

* H. L. van der Laan: *Mag de kerk homoseksuele levensverbintenissen zegenen?*, Barnabas, Heerenveen 2002

De schrijver wil de vraag zo objectief mogelijk onderzoeken en zet een aantal argumenten op een rij. Hij komt tot de conclusie dat kerkelijke zegening niet moet plaatsvinden.

In de boekhandel verkrijgbaar

* 'Zegen vieren – over het zegenen van levensverbintenissen', themanummer van *toer*, tijdschrift met impulsen voor inspirerend kerkzijn, februari 2001

Veel besproken themanummer van dit tijdschrift dat zich positief opstelt ten aanzien van zegening van

homoseksuele levensverbintenissen. Geeft ervaringsverhalen over de gang van zaken in verschillende kerkelijke gemeenten en aandachtspunten voor het uitzetten van beleid. Geschikt als gespreksmateriaal. Uitgave van de Protestantse Kerk in Nederland i.s.m. Boekencentrum. Besteladres: Boekencentrum, Postbus 29, 2700 AA Zoetermeer, tel. (079) 362 82 82, e-mail verkoop@boekencentrum.nl

* 'Gods Meesterwerk', thema-uitgave van het Evangelisch Werkverband 2001

Een uitgave gestuurd aan alle SoW-kerkenraden ter voorbereiding op de besluitvorming in de synode over de zegening van niet-huwelijkse relaties. De auteurs komen tot de conclusie dat kerkelijke zegening niet moet plaatsvinden.

* 'Gezegend ben je', themanummer *Open Deur*, mei 2000

Vlot geschreven, zeer geschikt als gespreksmateriaal. Behandelt in de bredere context van zegening op verschillende levensmomenten ook de zegening van homoseksuele levensverbintenissen. Geeft ook diverse verhalen en teksten.

Besteladres: Boekencentrum, Postbus 29, 2700 AA Zoetermeer, tel. (079) 362 82 82, e-mail verkoop@boekencentrum.nl

* Gert Marchal, teksten over zegening van relaties

Dr. G.W. Marchal wijdt een aantal artikelen aan de zegening van relatievormen. Hij gaat onder andere in op het standpunt van het hoofdbestuur van de Confessionele Vereniging en reageert op ingezonden brieven. De Schriftgegevens worden besproken en er wordt uitgebreid geciteerd uit synodale handreikingen.

De teksten zijn te vinden op www.conf.nl.